

**До 125-річчя від дня народження доктора сільськогосподарських наук,
професора, заслуженого агронома УРСР
АРТЮХОВА ЙОСИПА КОСТЯНТИНОВИЧА**

В. Ю. Черчель, доктор с.-г. наук

В. І. Чабан, кандидат с.-г. наук

Л. М. Білоконь, провідний фахівець

Державна установа Інститут зернових культур НААН України

У 2025 році виповнюється 125 років від дня народження видатного вченого, фундатора вивчення агрономічної ефективності удобрюваних засобів в землеробстві степової зони України, талановитого педагога, доктора сільськогосподарських наук, професора, заслуженого агронома УРСР Артюхова Йосипа Костянтиновича. Ровесник буремного ХХ сторіччя, Артюхов Й. К., завжди займав активну життєву позицію та був провідником нових підходів до наукового забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Народився Йосип Костянтинович 16 листопада 1900 року в с. Олександрівка, Воронцовського району Воронежської області. В 1918 році служив у лавах Червоної Армії. У 1925–1930 рр. навчався у Харківському сільськогосподарському інституті. Після закінчення вузу, у продовж 1930–1933 рр. працював агрономом в Полтавській області, а згодом, заступником директора сільськогосподарського технікуму в м. Куп'янськ. З 1933 р. життєвий шлях Артюхова Й. К. пов'язаний з Українським науко-дослідним Інститутом зернового господарства, який після переїзду у м. Дніпропетровськ (1934 р.) об'єднується з Всесоюзним НДІ кукурудзно-соргового господарства, а з 1956 року – перейменованій у ВНДІ кукурудзи (нині ДУ Інститут зернових культур НААН). Тут він закінчив аспірантуру, працював на наукових посадах, завідуючим лабораторією добрив, завідуючим відділу рільництва. Наполеглива самовіддана праця сприяла формуванню видатної особистості, досвідченого науковця, що зробив значний внесок у розвиток агрохімічної науки.

На основі експериментальних досліджень на Ерастовському дослідному полі (з 1956 р. Ерастівська дослідна станція), Артюхов Й. К., підготував кандидатську дисертацію на тему «Вплив калійних добрив на урожай озимої пшениці», яка була успішно захищена в 1937 р. у Харківському сільськогосподарському інституті (нині Державний біотехнологічний університет).

З початком агресії фашистської Німеччини 22 червня 1941 р. та виниклої загрози окупації, колектив Інституту був евакуйований на схід країни в м. Саратов, де Йосип Костянтинович продовжував плідно працювати. Після визволення, Інститут повернувся у м. Дніпропетровськ де він займався відновленням науково-дослідної роботи по вивченню ефективності добрив в технологіях вирощування сільськогосподарських культур. В цей період значна увага приділялась створенню матеріально-технічної та інструментальної бази лабораторії добрив, удосконаленню методик досліджень, закладанню короткотермінових та довгострокових стаціонарних дослідів по мережі дослідних станцій Інституту (Ерастівська, Красноградська, Дослідне господарство, Жеребківська, Розівська, Ставропольська) в степовій зоні. Результати цих дослідів дозволили визначити ефективність органічних і мінеральних добрив під основні польові культури [1]. Встановлено місце та дози внесення фосфору в сівозміні, глибина заробляння та техніка внесення, обґрунтована доцільність внесення переважно фосфорних добрив малими дозами одночасно з сівбою. Розроблена технологія підживлення озимої пшениці та кукурудзи. Досліджена порівняльна ефективність різноманітних форм азотних, фосфорних і калійних добрив, визначені оптимальні їх склад, дози і співвідношення для доповнювального внесення [2, 3, 4, 5]. Встановлено, що на чорноземах звичайних озима пшениця по зайнятим парам і непаровим попередникам, кукурудза, ячмінь, овес, просо більше підвищують урожай від сполучення фосфорного удобрення з азотним, або азотним і калійним, горох – переважно від фосфорного і фосфорно-калійного, соняшник – від фосфорного.

Запропонована система удобрення кукурудзи за її вирощування на постійних ділянках

(беззмінні посіви), яка передбачала внесення гною (10 т/га) під оранку у сполученні з гніздовим внесенням гранульованого суперфосфату (5 кг/га P_2O_5) та підживлення рослин азотно-фосфорними добривами ($N_{20}P_{30}$).

Також, велику увагу Артюхов Й. К. приділяв питанням вивчення розміщення органічних і мінеральних добрив, як в цілому у сівозмінах, так і в окремих ланках та їх вплив на продуктивність ріллі за систематичного застосування [6, 7].

Багаторічні дослідження Йосип Костянтинович узагальнив у докторській дисертації «Удобрення основних польових культур на звичайних чорноземах степової зони України», яку успішно захистив у 1971 р. в спеціалізованій вченій раді Української сільськогосподарської академії (нині НУБіП, м. Київ) за спеціальністю 06.533 – агрохімія [8].

За результатами тривалих стаціонарних дослідів розроблені основи побудови системи удобрення в сівозмінах та встановлено оптимальне насичення сівозмін гноєм і повним мінеральним удобренням в зоні Степу України [9, 10].

Велику увагу професор Артюхов Й. К. приділяв підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації. Під його керівництвом підготовлено і захищено 19 кандидатських дисертацій. Серед його учнів М. І. Катрич, І. Ф. Ствбун, В. І. Золотов, Г. Г. Дуда, Г. В. Рябушко, М. І. Логачьов, І. В. Василенко, І. П. Буряк, Ф. Л. Москаленко, М. Г. Лютий, Г. М. Білоус, В. Д. Горячев, М. Ф. Козирь, К. Г. Бондарева, В. О. Медведь та ін.

Багаторічна сумлінна праця Й. К. Артюхова гідно відмічена державою – він нагороджений двома орденами «Знак Пошани», медалями «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.», «За доблесну працю. В ознаменування 100-річчя з дня народження В. І. Леніна», «Ветеран праці». Йосипу Костянтиновичу присвоєне почесне звання «Заслужений агроном Української РСР» (1960 р.). Творче надбання видатного вченого включає 150 наукових праць.

Пішов з життя Йосип Костянтинович 16 травня 1976 р. Його прах покоїться на міському кладовищі Дніпропетровська (нині м. Дніпро). У пам'яті колег, учнів та послідовників Йосип Костянтинович залишився порядною людиною, цілеспрямованим дослідником, висококваліфікованим спеціалістом-агрохіміком та мудрим наставником.